

KERTINĖ
PARAŠTĖNepameskim kelio
dėl takelių

Beveik visi atkakliai ir užsispyrusiai siekė nepriklausomybės. Tik gal buvo skirtingų nuomonių kaip ją gauti. Tokioje padėtyje reikėjo stiprių, kaip Vytautas Landsbergis, asmenybių, kad nenuslystume nuo pasirinkto kelio. Su viltimi siekėme demokratizavimo ir rinkos ekonomikos, kad pajudėtume į vakarietiško tipo kraštą. Tai pasiekti, atrodo, yra sunkiau nei galvojome, tuo labiau, kad šalia paveldėtos sunkios padėties, mes patys karais paklaidžiojame, praradę tikrojo kelio kryptį, arba pasi-vaikšiojame be reikalo takeliais.

Antra vertus, malonu matyti ir kai kuriuos gražius pavyzdžius, liudijančius, kad politinė demokratija, gražiai prasidėjusi, gyvuoja, mūsų politinių vadų remiama. Dar ne taip seniai sklidod gandai, kad dešinieji, pajutę, jog gali 1992 metų rinkimų nelaimėti, sufabrikuos sąlygas, kad jie ir neįvyktų. Buvo iškilusi baimė, kad nebus galima kritikuoti darbiečių, jiems atėjus į valdžią. Matome, kaip demokratija dėl savo įprastų silpnybių pareikalauja beveik kasdien prasi-lykimo su jos pagrindinėmis taisyklėmis.

Užtat, žvelgiant į netolimą praeitį, ypač gera pripažinti, kad, pavyzdžiui, pernai prieš SKAT (Savariškos krašto apsaugos tarnyba) kai kurių rinkimų mišką pasitraukimą pasisakė visos pagrindinės politinės partijos. Daug tų savanorių pasižymėję, ginant nepriklausomybę. Tai jauni, simpatingi, nors kartais gal ne per drausmingi vyrai, tuomet reikalavusieji geresnių jiems darbo sąlygų ir savo organizacijos aiškesnių veiklos gairių. Dėl to incidento pasitraukęs iš Krašto apsaugos ministro pareigų Audrius Butkevičius pasakė, kad „tai buvo gerai suplanuota politinė provokacija, jai seniai ir sėkmingai buvo ruošiamasi“. Ne- paisant kai kurių dešiniųjų simpatijų tiems savanoriams ir jų reikalavimams, politinės partijos aiškiai pasisakė, kad tokioms problemoms spręsti reikia eiti demokratinio keliu. Egzaminas taisyk buvo išlaikytas su penketuku, nes politinėje plotmėje nedvejota dėl viešosios tvarkos taisyklių, o dėl savanorių jų nemažai politikų galėjo už juos pakelti balsą, reikalaudami spręsti jų problemas. Ekstremistai, norėdami išreikšti savo nepasitenkinimą esama krašto padėti-

mi, pasišovė apskelbti į mišką nuėjusius savanorius herojais ir juos atleisti nuo atsakomybės krašto įstatymams. Dėl grupinio takelio paliko demokratijos, kad ir labai sunkų, bet tikrą kelią. Remdami išsišokėlius, kad ir gero norinčius, mes būtumėm nuvertinę ir pačios Apsaugos dalinių idėjos svarbą bei reikalingumą, sutapatindami nerimtuosius su rimtos organizacijos galimybėmis.

Lengviau kalbėti apie demokratiškumą ir atsakomybę demokratijai tiems, kurie sudaro daugumą valdžioje. Opozicijai demokratišką drausmę išlaikyti yra valdomas buvusių komunistų, kada nieko konkretaus nedaroma išsivaduoti iš ekonominės stagnacijos, kada opozicija irgi neturi gerų idėjų kaip spręsti krašto problemas, greta demokratizavimo proceso aiškaus kelio atsiranda kartais avantiūristiški takeliai.

Tų vingių viešajame gyvenime matyti nemažai. Apkalbinome kai kuriuos politikus, buvusius komunistus, bet dar neradome būdų iškelti tinkamų bylų stalinizmo sadiastams. Mūsų kraštą kasdien tiesiog apiplėšia kyšininkai, o mes siekiame mokesčiais išspausti paskutinį centą iš smulkių verslininkų. Džiaugiamės Vilniaus lietuviškumu, bet sakoma, kad jo mafiją tvarko du kitataučiai, atvykę iš kitur.

Jauni, aukšti valdininkai naudoja savo įtakingas vietas dar valdžiai dirbdami tam, kad gautų pinigų arba pinigais padėtų draugams. Kaip gaila, kad skubėdami užsidirbti šiandien, sugadina savo gerą vardą ateitčiai. Ne- paprastai reikia stabilios valiutos, bet iklimpsta Lietuvos Bankas bylose. Sunku išlaikyti užsienyje reprezentaciją ir nelengva rasti patyrusių diplomatų, bet nevykusiai pašalinamas iš savo posto Lietuvai ir toliau jame galėjęs būti naudingas ambasadorius Stasys Lozoraitis.

Norėdami uždirbti kelis dolerius dabar, siunčiame ne tą gaminių, dėl kurio buvo sutarta, ir sugadiname kelią ne tik sau, bet ir

PRANAS VISVYDAS

Neįsivaizduoju architekto be dailaus braižo, sugebėjimo piešti, škieuoti, lieti akvareles. Dažnas jų turi pojūtį patraukliai spalvų dermei. Taigi geras architektas yra ir dailininkas. Nors ne kiekvienas šios profesijos meistras kaupia savy išskirtinį, sakyčiau, net įgimtą potraukį tapyti ir piešti paveikslus.

Santa Monica, California, gyvenančiam architektui Edmundui Arbui architektūra nei kiek nepranoksta jo kūrybingo dailės pomėgio. Dailė jis gyvuoja ir pasitiki ja lygiai tiek pat, kiek savo projektų ir įvykdytų pastatų vertę. O pasitikėjimas nelieka be pasekmių.

1992 metais Kaune buvo išleista Edmundo Arbo darbai (architektūros, pašybos, tapybos) iliustruota knyga - albumas, su įvadinio Gyčio Ramunio straipsniu. Išspausdino Spindulio spaus-tuvė.

Žiūrint iš leidybos taško, Edmundo Arbo vaizdakinę yra pernelyg kukli. Be Vakaruose įprasto meno leidinių kokybinio blizgesio. Bet tame kuklume glūdi ir jos taurumas. Juk ji išleista atkurtos nepriklausomos Lietuvos pradžioje, atseit ekonomiškai labai sunkiu laiku. Tad bibliografinė vertė neabejotinai.

Turbūt taupant popierių, nėra čia Edmundo Arbo pasisakymų ar ištraukų iš jo straipsnių apie architektūrą. Nėra ir tų linksmy proginių, gan taiklių piešinių, bent kelių, kuriais jis metų metus papuošdavo literatūros vakarų programų lankstinukus. Šiandien, pavyzdžiui, žaismingo vokiečių dailininko Paul Klee bet koks įvaizdis ar brūkšnelis, net ant laikraštinio popieriaus nupieštas, yra vertinamas ir tausojamas.

Pažvelkime į viršelį. Matome kvadratą ir trijų apytamsių keturkampių fone apskritimą, tiksliai tarus, besisukantį rata, su dominuojančia šviesių spalvų gama. Kvadratas ir ratas. Rimtis ir džiugesys.

Dar prieš Renesansą menininkai suprato, kad objektyvi tiesa geriausiai išreiškiama apskritimo ir keturkampio geometrija. Kaip tik šiame keturkampių ir

kitiems tokiuose gamyboje. Dėl mokesčių dydžio nesiseka kai kurių gaminių eksportuoti. Tas vers fabrikus atleisti darbininkus, kuriuos reikės išlaikyti valdžiai, kuri tada dar labiau kels mokesčius. Užtat pagal esamas sąlygas, kad apsimokėtų parduoti į užsienį, fabrikai kelia savo gaminių kainas, o tada prarandamos galimybės gauti didesnius užsaky-mus, kas padėtų išlaikyti daugiau tarnautojų.

Mūsų uosto kai kurios įmonės ir įstaigos, atrodo, neblogai už-

Apskritimas kvadrato

Los Angeles Lietuvių inžinierių-architektų sąjungos 1994 m. balandžio 10 d. įvykusiame supažindinime su knyga apie architektą Edmondą Arbą: pirmininkas Mindaugas Sodeika (dešinėje) su architektu Edmundo Arbu, projekto „Laisvės aukuras“ autoriumi.

apskritimų saskambyje Edmundo lakoniškai išreiškė savo architektūrinio mąstymo bei darbo ir meninio polėkio ryšį, pusiausvyrą. Tvarus pastatas visada remiasi vertikalių - horizontalių tiesių sąveika, tuo tarpu dailė būtinos ir lanksčios linijos. Retas estetiškas pastatas apsieina be gracingos mūzos pabučiavimo.

Linijų grakštumas itin akivaiz-

dus čia iliustruojamose konkursiniuose Edmundo Arbo projektuose. Jų autorių visada išlieka ištikimas lietuvių liaudies meno tradicijai: tulpių, lapų, paukščių, trikampių simetriškai ornamentikai. Šitokio subtilaus grožio pavyzdžius regime Los Angeles Šv. Kazimiero šventovės altoriuje.

Edmundo Arbo architektūrinė

patirtis ne tik ilga, bet ir įvairi. Dirbo jis ir braižytoju, ir universitete asistentu, ir nuosavoj firmoj, ir bendrai su kitais architektais, kad ir su pasaulinio garso Eero Saarinen. Knygoje matome daugybę įspūdingų urbanistinių pastatų. Taip pat tuos idealių ekonomiškių surenkamųjų namų maketus.

Dvidešimtojo amžiaus Vakarų

menui, nors ir tarp karų ir nesiliaujančių žudynių kuriamam, yra būdingas visoks išdai-gavimas, paradoksai, gyvenimo šlovinimas. The art of celebration. Dailininkai džiūgaudami eksperimentuoja, vaizduotės šuoliais stebina žiūrovus, nuolat švenčia įvairias būties apraiškas. Šaipokišku entuziazmu iš dalies apžavėti ir Edmundo Arbo dar-bai. Čia žaismo nestinga. Tai jo besisukantis žiedas. Šalia kelių tapybos drobių daugiausia re-gime spalvotus piešinius: pusiau abstraktias kompozicijas, nuosta-bias gėles, pašarzuotus individus - moteris, vyrus, poras, su gar-nio kojomis, su jų gyvenimo pomėgiais ir daiktais. Taigi ap-s-tas sveiko sąmojo ir noro pasi-džiaugti mūsų kultūriniais įvy-kiais, juo labiau pradžiuginti dailininkui artimus mielus žmo-nes.

Gėlių portretuose, tame kruopš-čiame gamtos formų stilizavime, primenančiame Tolimųjų rytų meno lyrimą, ryškus Edmundo Arbui savitas spalvų ir linijų švelnumas bei precizija. O kiek fantastiškų pavidalų įkomponuota tame tikrai lietuviškame „Galaktikos sode“.

Verta pridurti, kad už šią knygą (parduodamą ir „Drauge“) gautos pajamos skiriamos architektūros studentams Lietuvoje paremti.

• EDMUNDAS ARBAS-ARBA-ČIAUSKAS. Architektūra, tapyba, piešiniai. Vilnius: „Vaga“, 1992. Sudarymas: Kęstutis Pempė, Gytis Ramūnis. Įvadinis straipsnis Gyčio Ramunio. 74 puslapiai. Kaina - 10 dolerių. Gaunama „Drauge“.

Architektas Edmundas Arbas-Arbačiauskas

GYTIS RAMUNIS

Ilgą laiką atrodė, kad 1941-1945 metų emigracija yra tapusi nepataisoma netektimi Lietuvos kultūrai. Iškilusios asmenybės - poetai, rašytojai, dailininkai, architektai, palikę gimtąjį kraštą ir išsibarstę po visą pasaulį, buvo tokie pat tolimi ir amžiams prarasti Lietuvai, kaip ir tie, kurie žuvo Sibiro

* Įvadas albumui *Architektas Edmundas Arbas-Arbačiauskas* (Vilnius: „Vaga“, 1992).

tremtyje. Daug dešimtmečių jų kūryba mums buvo beveik nežinoma. Viena kita žinutė, prasi-skverbusi į Lietuvos spaudą, ar atsitiktinai į Lietuvą patekęs emigracinis leidinukas negalėjo sudaryti bent kiek išsamesnį vaizdą apie lietuvių išeivijos kultūrinį gyvenimą. Tik dabar, prasidėjus tautiniam atgimimui, emėme geriau juos pažinti, suvokti jų literatūrą ir dailę kaip neatskiriama visos lietuvių kultūros dalį, pajutome tautinės ir pasaulio kultūros sąlytį. Tačiau ir dabar tebėra nemažai „baltų dėmių“ šioje srityje. Viena jų -

išeivijos architektūra. Lietuviai architektai, gyvenantys ir dirbantys užsienyje, yra nemažai nuveikę, aktyviai dirba Amerikos ir Pasaulio lietuvių inžinierių ir architektų sąjunga „PLIAS/ALIAS“, reguliariai rengianti savo suvažiavimus, dalyvaujanti lietuvių mokslo ir kūrybos simpoziumuose, tačiau bendravimas su Lietuvoje gyvenančiais kolegomis iki šiol apsiribojo tik asmeniniais vizitais ar trumpomis paskaitomis, supažindinančiomis su kai kurių išeivijos architektų kūryba. Todėl lietuvių architektų Edmundo Arbo-Arbačiausko kūrybos

paroda, surengta 1990 m. didžiausiose Lietuvos miestuose, buvo malonus netikėtumas.

Paroda, sulaukusi didelio lankytojų susidomėjimo bei palankaus įvertinimo, paskatino parengti šį leidinį. Knygos sudarytojai nepretenduoja į išsamią Edmundo Arbo-Arbačiausko kūrybos studiją, jie tik nori supažindinti su architektu, gyvenančiu Kalifornijoje, darbais ir tikisi, kad tai bus ne vienintelis leidinys apie išeivijos architektus.

(Nukelta į 2 psl.)

Šiame numeryje:

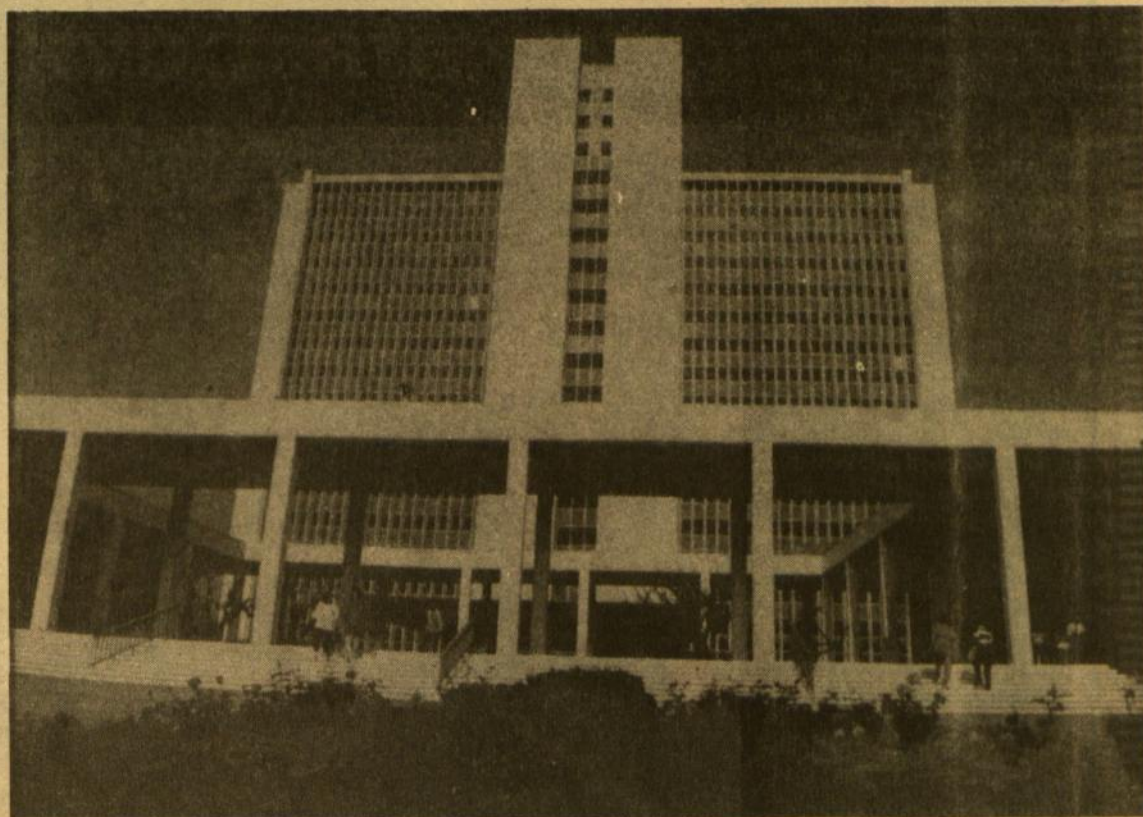
Kelyje į demokratiją • Architektas Edmundas Arbas-Arbačiauskas • Lietuvos dainininkų koncertas Čikagoje • Roberto Keturakio eilėraščiai • Kompozitoriaus Vlodo Jakubėno (1904-1976) jubiliejus • Hamilton'o „Aukuro“ teatro Garcia Lorca pjesė Detroit'e

dirba valiutos, bet dėl aukštų kainų praranda galimybę konkuruoti su Ryga dėl dažnesnių laivų iplaukimų arba verčia kai kuriuos Lietuvos fabrikus parduoti pigiau savo gaminius tam, kad apmokėtų aukštą ir užjūrį pervežimo kainą. Griebdami kiek galima daugiau dabar iš pervežamų prekių per Lietuvą, jau pradėjome nukreipti kitų kraštų siuntėjus žvalgytis į Karaliaučių, Danzig'ą arba Rygą.

Emisijomis užkišime keletą viešojo gyvenimo skylių, bet greit tokiu būdu prarasime tarptautinių bankų pasitikėjimą ir tada bus sunku gauti paskolų. Patenkinti įvairių sektorių reikalavimus atleisime valiutos stabilizavimo varžtus, o netolimoje ateityje reikės dvigubai stipriau susiveržti diržą, kad nebankrutuotume.

Lietuvos politiniai vadai ir jos piliečiai parodė reikiamą drausmę demokratizacijos procese. Viliamės, kad ir kitais atvejais jie išlaikys gilų ryžtą nemesti gero kelio dėl takelių.

Jonas Pabedinskas

California State Federal Building, Los Angeles, Charles Luckman & Associates. Architektas Edmundas Arbas.

Architektas Edmundas Arbas-Arbačiauskas

(Atkelta iš 1 psl.)

Edmundas Arbas-Arbačiauskas gimė 1915 m. Lietuvoje, Karsokų kaime, esančiame prie vieškelio, vedančio iš Žaslių į Papartius. Tėvų Jurgio ir Onos Arbačiauskų sodyba buvo pačiame kaimo gale. Aplink namus augo didelis sodas, kuris rėmėsi į Žaliojo raisto giria, o pastaroji, jungdamasi su kitais miškais, tęsėsi iki pat Vilniaus ir Gudijos.

Ankstyvoji Edmundo vaikystė nebuvo rami: prasidėjęs Pirmasis pasaulinis karas privertė šeimą, viską palikus, trauktis iš gimtojo kaimo. Tiesa, pirmoji tremtis nebuvo ilga — frontas juos pasivijo prie Vilniaus ir nudundėjo į rytus, o Arbačiauskai, grįžę namo, rado nenukentėjusią sodybą.

Pirmąsias raides Edmundas pažino gimtajame kaime, nors dabar jau sunku pasakyti, kaip ir ko vaikus mokė keliaujantis mokytojas, tėvo parvežtas į Karsokus net iš Ukmergės apskrities. Būsimąjį architektą noras mokytis buvo didžiulis — visokių mokslų paslaptis jis stengėsi perprasti iki pat trisdešimt penktųjų savo gyvenimo metų, kai 1950-aisiais baigė Lawrence'o technologijos universitetą Detroito. Bet prieš tai dar mokėsi Kaišiadorių gimnazijoje ir Kauno technikumė, studijavo ekonomiką Vilniaus universitete, architektūrą — Vienos ir Štutgarto aukštąsiose technikos mokyklose.

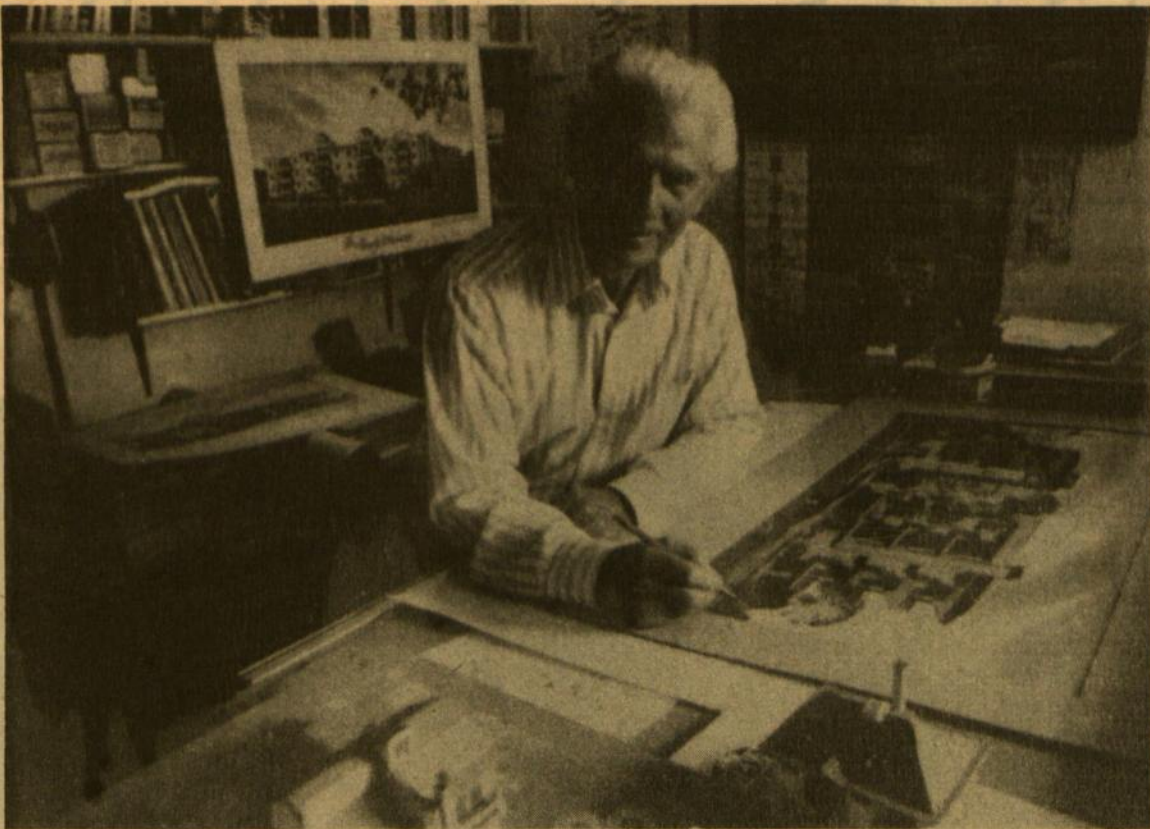
Dar besimokant Kaišiadorių gimnazijoje, Edmundą sudomino statybos menas. Ir dabar, po daugelio metų, Edmundas Arbas prisimena: „Būnant gimnazijos antroje klasėje, Kaišiadoryse pradėjo statyti naujai įšventintam vyskupui Kuktai katedrą, kleboniją ir vyskupo rezidenciją. Po pamokų bėgdavau pro tvorą pažiūrėti vykdomų statybos darbų. Mačiau, kaip darbininkai kasė katedros fundamentams griovius, pylė betoną ir pastoliais nešiojo statybai plytas. Idomu buvo stebėti, kaip darbų prižiūrėtojai mostagavo rankomis, kažką garsiai šaukdavo. Architektas tik kartais iš Kauno atvažiuodavo, labai norėjau jį pamatyti. Vaizdavausi kaip šventą, kuris sugeba tokius milžiniškus pastatus sukurti“.

Kaišiadorių gimnazijos keturklasė baigusį sūnų tėvai, Žaslių parapijos kanauninko paskatinti, nutarė leisti į Kauno jėzuitų gimnaziją. Matyt, likimas taip lėmė, kad Edmundas, nuvažiavęs į Laikinąją sostinę, vietoj Jėzuitų gimnazijos įstojo į Kauno technikumą. Nesidžiaugė tėvai, išgirde tokią žinią, bet žingsnis buvo žengtas, ir šviežiai „iškeptas“ studentas, tėvų palaimintas, išvažiavo rudenį į Kauną statybos mokslų semtis. Mokslai Technikume Edmundui nepasirodė sunkūs, blogiau buvo su pragyvenimu — ne kasdien net pietumis pavykdavo pasilepinti. Palengvėjo tik pasiekus trečiąjį kursą — studentui Edmundui Arbačiauskui buvo paskirta Susisiekimo ministerijos stipendija.

Laiko ir energijos jaunuoliui užteko ne tik mokslams — spėdavo ir Kūno kultūros rūmuose pasportuoti, ir su profesorium St. Kolupaila, dideliu kelionių Lietuvos upėmis ir ežerais entuziastu, pakeliauti, ir, žinoma, vakarėliuose, į kuriuos jie, jūrų skautai, buvo mielai kviečiami, apsilankyti. Ypač šiltai architektas prisimena Technikumo vasaros praktikas. Jų metu aplankė Nemuno žiotis ir Kuršmarių, pažino Mažąją Lietuvą ir Suvalkiją.

Nors širdis linko prie architektūros, tačiau Susisiekimo ministerijos stipendija įpareigojo, baigus technikumą, dirbti Sauskelių valdyboje. Kelionės po Lietuvą tęsėsi: Utena, Kamajai, Rokiškis — darbas prie tiesiamų plentų.

Taip atėjo ir 1939 metų ruduo.

Architektas Edmundas Arbas-Arbačiauskas 1991 metais.

Vilnius — vėl Lietuvos sostinė! Nemaža pastangų teko padėti, kad Sauskelių valdyba sutiktų išleisti jauną gabų inžinierių; ji labiau domino architektūra, o ne sauskeliai, o ir besikuriančiai Vilniaus apskrities valdybai reikėjo specialistų. Edmundas Arbačiauskas pasinėrė į naują darbą Valdyboje. Jam teko prižiūrėti apskrities mokyklų ir visuomeninių pastatų rekonstrukcijos ir remonto darbus, atsirado ir privačių užsakymų projektuoti gyvenamuosius namus, visuomeninius pastatus. Nors darbo buvo daugybė, reikėjo nemažai važinėti po apskritį, bet ir visuomeninės veiklos neapleido — Edmundas įstojo į apskrities valdybos šaulių būrį, jį išrinko vado pavaduotoju.

Tačiau ramus darbas neilgai truko — į Lietuvą įžengė raudonoji armija, prasidėjo didžiosios permainos. Teko pereiti dirbti į naujai sukurta Pramonės statybos trestą, rūpintis ir kariuomenės statybomis. Čia pasitaikė konfliktų su naująja karine valdžia, todėl keturiasdešimt pirmųjų birželio naktys buvo labai neramos.

Prasidėjo karas. Įstaigų ir įmonių vadovai traukėsi iš Vilniaus, Edmundas Arbačiauskas tapo Tresto vadovu. Užėję vokiečiai pradžioje ėmė viską plėsti; ardė ir vežėsi dirbtuvų įrengimus, bet po kiek laiko gyvenimas aprimo, darbas grįžo į normalias vežes. Reorganizavus buvusį Trestą į „Statybos“ bendrovę, jos žinioje

Californian State Federal Bank, Los Angeles. Charles Luckman & Associates. Architektas Edmundas Arbas.

liko lentpjūvės, plytinės, mechaninės ir stalių dirbtuvės. Prasidėjo atstatomasis darbas. Architektas prisimena: „Nors naujųjų okupantų potvarkiai ir draudė, grasindami mirties bausme, naudoti medžiagas civilinei statybai, tačiau „paslaptis“ pavyko pastatyti Raudonojo Kryžiaus ligoninę, „Švyturio“ spaustuve, suremontuoti gaisro sunaikintą Vilniaus teatrą, Trakų karaimams davėme medžiagų bažnyčios remontui. Sgrafito technika išpuošė Lentvario bažnyčią, užbaigėme Lentvario vinų fabriką“.

Deja, atokvėpis buvo trumpas. Vokiečiai panaikino Laikinąją vyriausybę, okupantų priespauda darėsi vis nuožmesnė. Lietuvoje prasidėjo pagrindinis pasipriešinimas. Inžinierius Arbačiauskas tapo vienu iš penkių vyriausių „Kęstučio“ pasipriešinimo organizacijos štabo narių. Darbo reikalais ne kartą važiojo į Varšuvą, Lydą, Rygą; pavyko užmegzti ryšius su Varšuvos ir Rygos pagrindininkais. Vokiečiai vis labiau nerimo — prasidėjo areštai, tardymai. Ilgiau pasilikti Vilniuje pagrindinio vadovams nebuvo galima; Arbačiauskas kartu su žmona Ale, draugu padedamas, paliko Vilnių, o po to ir Lietuvą.

Paklajojusi po Vokietiją, Arbačiauskų šeima atsidūrė Vienoje. Edmundui pavyko įstoti į Vienos aukštąją technikos mokyklą, o Alei — į konservatoriją. Vienoje prasidėjo rimtos architektūros studijos. Nors vyko karas, stu-

dentų gyvenimas tekėjo įprasta vaga — paskaitos, ekskursijos po Austriją, supažindinančios su senąja architektūra. Bet karui artėjant į pabaigą, sąjungininkų aviacija ėmė bombarduoti Vieną, ir vėl, viską metus, teko trauktis. Prasidėjo didysis pokario tautų kraustymasis, keitėsi valstybių sienos ir santvarkos. Nebuvo ramybės senojoje Europoje. Ir Arbačiauskai jau su dukra Violyte palieka Europą. Emigrantų srautas neša juos per Atlantą į Naująjį pasaulį, į Ameriką.

Amerikoje įsikurti nebuvo taip lengva: pirmasis darbas — kasti griovius pamatams. Tačiau žinios, įgytos Vienos aukštojoje technikos mokykloje, padėjo susirasti darbą projektavimo įstaigoje: pradžioje braižytojo, vėliau — atsakingesni. Dirbant pavyko sutauptyti šiek tiek pinigų, nusipirkti namelį, galiausiai testai architektūros studijas Detroito Lawrence'o technologijos universitete. Detroito prasidėjo ir profesionali architektas Edmundas Arbo veikla. Universitete dirbdamas asistentu, bendradarbiavo su architektūros katedros dekanu, daktaru profesoriumi Earlu Pellerinu — projektavo Universiteto išplėtimą. Vėliau dirbo pasaulinio masto architektas Eero Saarineno firmoje.

Pirmasis savarankiškas projektas — nuosavas architektas Blumfeld Hilsė. Tai buvo ir pirmoji sėkmė — projektas susilaukė spaudos dėmesio, jį plačiai aprašė vietos laikraščiai. Tačiau darbas projektavimo firmose nepatenkino jauno architektas ambicijų. Pabandė įsteigti nuosavą firmą kartu su lietuviu architektu daktaru St. Kudoku, tačiau nesėkmingai. Bendradarbiavimas su tuo metu jau gana gausia tautiečių kolonija Detroito irgi nebuvo rezultatyvus.

Lietuvių kilmės architektas Jo-senso, su kuriuo susipažino Sakramente (Kalifornijoje), pakvietas, 1959 m. Edmundas Arbas išvyksta į Vakarus ir įsidarbina „Stark Josens and Nacht“ firmoje. Belaukdamas, kol atvyks žmona Alė su dukrelėmis Violyte, Rasute bei sūneliu Arimantu, dalyvauja Amerikos ir Pasaulio lietuvių inžinierių ir architektų sąjungos „PLIAS/ALIAS“ paskelbtame Lietuvos atstovybės rūmų Brazilijoje konkurse, kur jo projektas pripažįstamas geriausiu. Apie jį palankiai atsiliepia ne tik lietuvių spauda, bet taip pat ir Amerikos bei Brazilijos architektūros žurnalai. Tačiau Arbams, kurie net sunkiausiais klajonių po Europą metais aktyviai dalyvavo lietuvių visuomeniniame gyvenime, Sakramente pernelyg ramu. Jie nusprendžia keltis į Los Andželą, kur lietuvių bendruomenė gausesnė. Iš pradžios šeima prisiglaudžia pas Al-doną ir Bernardą Brazdžionius,

vėliau įsikuria nuosavame name Santa Monikoje.

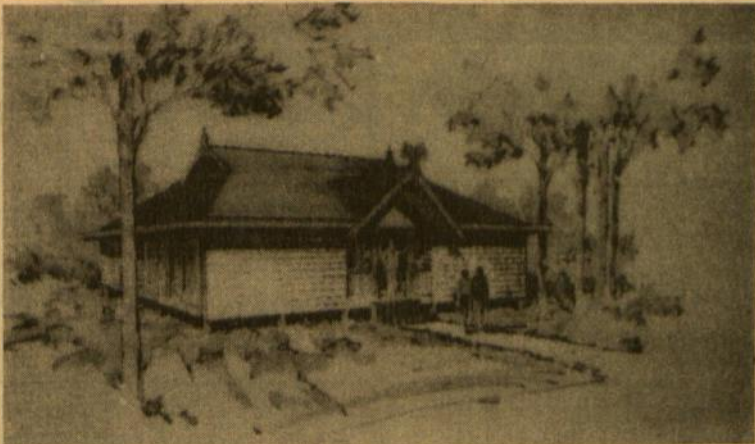
Tuo metu Edmundas Arbas dirba įvairiose firmose, projektuoja universitetų bei mokyklų pastatus. Galiausiai „Edward Durrell and Stone“ firmoje vadovauja 48 aukštų Ahmansono finansinio centro pastato projektavimui. Darbas firmoje nesutrukdė energingam architektui dalyvauti prestižiniame Amerikos paviljono pasaulinės parodos Niujorke konkurse, kuriame dalyvauja žymiausi Amerikos architektai. Jo projektui skiriama trečioji premija.

Būdamas labai užsiėmęs firmoje (projektavo didelius kompleksus), Edmundas Arbas neužmiršo lietuviškos tematikos: laimėjo ALIAS skelbtą lietuviško stiliaus namo ir vasarnamio, PLIAS/ALIAS ženkluko bei rašytojo Pulgio Andriušio antkapio Australijoje konkursus, suprojektavo lietuvių parapijos Los Andžele Šv. Kazimiero bažnyčios interjerus.

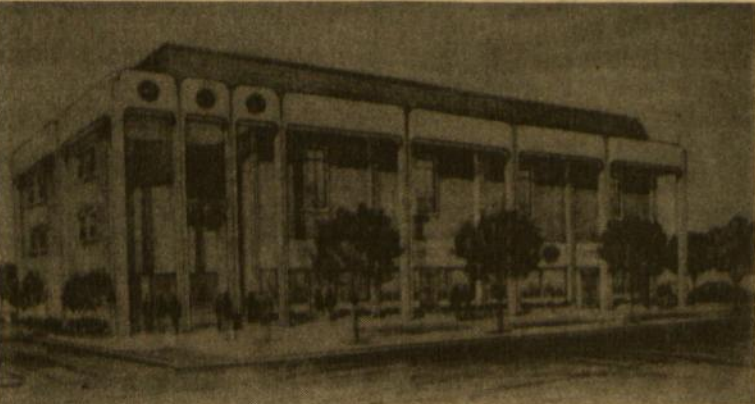
1969 metais Edmundas Arbas įsteigia savo firmą „Edmund Arbas, Inc. AIA Associates“. Po metų, priėmęs partnerį, firma pasivadina „Arbas—Burton Assoc.“. Atsiranda ir didesnių darbų. Tačiau nutrūkusi didelio statybos komplekso, susidedančio iš bankų, viešbučių, gyvenamųjų namų ir plaukymo baseino, projektavimo darbams, firma skyla, ir Edmundas Arbas perkelia savo ofisą į vakarinį Los Andželą. Tuo pačiu laiku architektas pasiekia kūrybinę brandą — ruošia projektus Kalifornijos Los Andželo universitetui (UCLA), projektuoja daugiabučių namų kvartalus. Pagal jo projektus pastatyta nemaža individualių namų, Tahoe-Donner miestelyje netoli Nevados valstijos sienos. Kaip ir anksčiau, jo firma dalyvauja konkursuose: 1980 metais Kalifornijos valstijos skelbtame gyvenamųjų namų konkurse, kuriam buvo pastatyta per 500 projektų, Edmundo Arbo ekonomišku surenkamų namų kategorijos darbas buvo pripažintas geriausiu.

Lietuvių bendruomenė buvo pasiskelbusi Lietuvių centro Los Andžele konkursą. Reikėjo suprojektuoti nemažą kompleksą su sale, restoranu, administracinėmis patalpomis. Edmundas Arbas dalyvavo ir šiame konkurse, bet šį sykį laimė nūsusuko, ir jo darbas nebuvo pažymėtas. Beje, perkėlus anoniminę konkursinių darbų parodą iš Čikagos į Los Andželą, kaip tik jo projektas susilaukė didelio lietuvių visuomenės pritarimo. Tačiau organizatorių nuomonės nesutapo, ir visas pasibaigė taip, kaip paprastai tokiais atvejais baigiasi — nė vienas projektas nebuvo įgyvendintas.

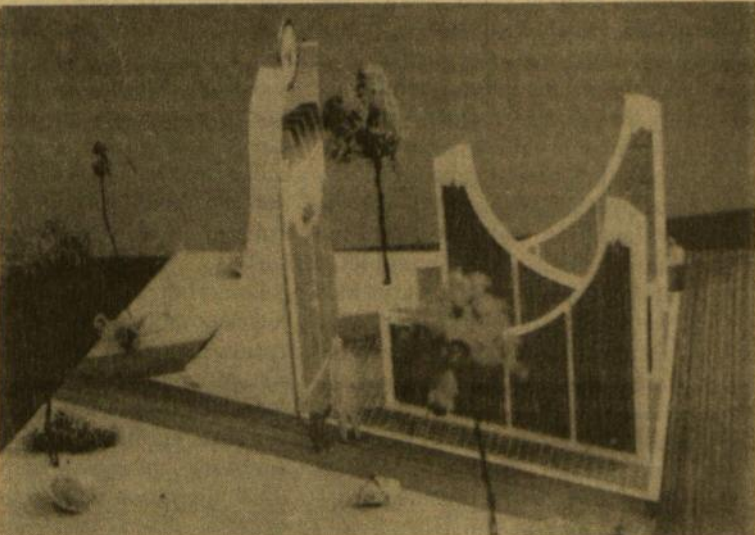
Ilgametėje architektas praktikoje buvo ir daugiau nerealizuotų lietuviškos tematikos darbų: lietuvių Šv. Jono koplyčios projektas bei Laisvės aukuras, kurį architektas sukūrė pastaraisiais

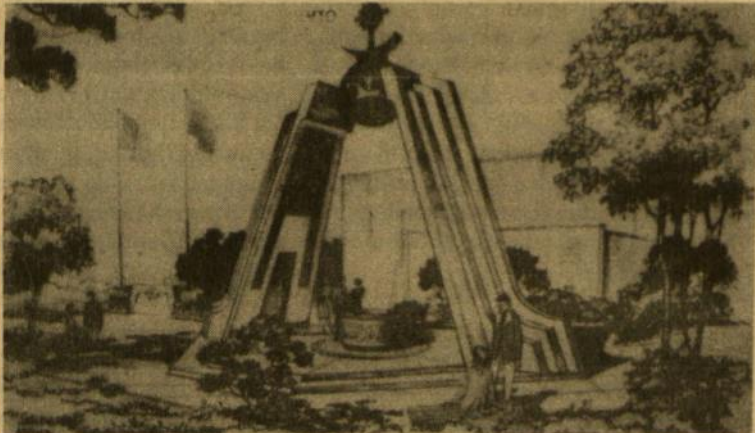
Architektas Edmundas Arbas. Lietuvių gyvenamojo namo projektas.

Architektas Edmundas Arbas. Lietuvių bendruomenės centro Los Angeles konkursinis projektas.

Architektas Edmundas Arbas. Vietname žuvusių karių memorialo konkursinis projektas.

Architektas Edmundas Arbas. Laisvės aukuro projektas.

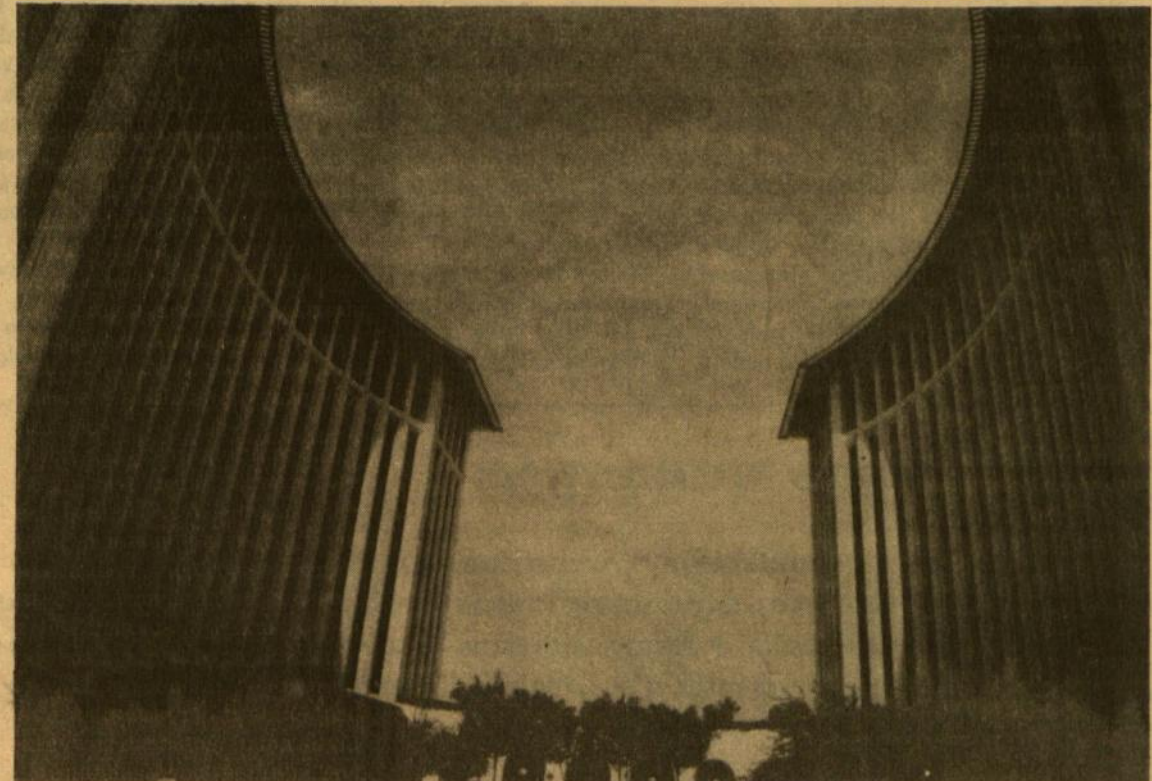
metais, be konkretaus užsakovo, vien vidinio poreikio skatinamas.

Vertinant Edmundo Arbo kūrybą, reikia išskirti du pagrindinius jos bruožus. Pirmasis — tai profesionalus įvairių architektūrinių formų panaudojimas, laisva architektūrinė išraiška. Tam, be abejo, didelę įtaką padarė architektūros studijos įvairiose mokyklose, propagavusiose skirtingus stilius, ir, žinoma, darbas su tokiais žymiais architektais, kaip Eero Saarinenas bei Edwar-

das Durellas Stone'as. Antrasis bruožas — tai nepaprastai tiksliai suformuluotas uždavinys; autorius sugeba iškelti prioritetines kiekvieno projekto problemas ir suranda optimaliausias architektūrinės ir technologines priemones joms spręsti.

Edmundo Arbo darbų diapazonas labai platus. Jis projektavo bankų ir universitetų pastatų kompleksus, skirtus Amerikos visuomenei, pažymėtus interna-

(Nukelta į 4 psl.)

Ahmanson Banking Complex, Los Angeles. Edward Durrell Stone AIA Associates. Architektas Edmundas Arbas.

Lietuvos dainininkai mūsų scenoje

LORETA VENCLAUSKIENĖ

Savaitei praėjus po Vytauto Klovos „Pilėnų“ pastatymo, Jaunimo centre, Čikagoje, Lietuvų opera surengė spektaklyje dalyvavusių dainininkų iš Lietuvos koncertą. Nuo 1991 metų tokie pasirodymai įvyksta kasmet ir yra lietuvių, ypač vyresnės kartos, gausiai lankomi. Ne visus koncertus esu girdėjusi, todėl remiuosi tik šių metų renginio devynių dainininkų, dviejų pianistų ir dirigentų, smuikininkės bei choro „pirmuoju ispūdžiu“.

Varžybų nebuvo, vyko gražus operinių balsų paradas, kiekvienam suteikęs progą pasirodyti iš geriausios meninės pusės. Koncertą pradėjo Lijana Kopūstaitė, gražiai atlikdama melodingą, lietuvišku folkloru pagrįstą Vytauto Klovos dainą „Rūtą žaliąją“. Dainininkė turi stiprų, spalvingą, plačios apimties, balsą. Ji yra muzikali ir ateityje neabejotinai pasieks žymių laimėjimų, jei įveiks daugeliui jaunųjų Lietuvos dainininkų būdingą nepakankamą Vakarų Europos muzikos (išskyrus itališkąją) stilių pažinimą: fragmente iš Carl Orff'o sceninės kantatos „Carmina Burana“, kurią atliekant dalyvavo ir Lijana Kopūstaitė, būtent pasigedau specifinio, orfiško, stiliaus supratimo, nors vokaliniu požiūriu ši muzika nėra sunki dainuoti.

Kokį didelį vaidmenį vokalistų karjere vaidina bendras profesinis muzikinis pasiruošimas, matyti iš Vitalijos Šiškaitės pavyzdžio. Tuo metu, kai ji pradėjo mokytis dainavimo, išvažiuoti į gerą užsienio mokyklą vokalines technikas patobulinti — kad ir geriausia balsą turėtum — nebuvo lengva. Tad profesinio pasitikėjimo artistė sėmėsi tartum tiesiai iš muzikos kūrinių, atsirinkdama labiausiai jos balsą atitinkančius išraiškos būdus. Pakankamai stiprus, visuose registruose lygiai geras mezzosopranas, artistiškas, ir graži išvaizda ypač tiko Georges Bizet operos „Carmen“ vaidmeniui. Šiame koncerte atliktos dvi ištraukos — Habanera ir finalo scena — trykštė tryško muzikaliu temperamentu.

Finalo scenoje Šiškaitės partneriu buvo Virgilijus Noreika. Sudėtinga, dramatinio tenoro Don Jose partiją solistas padainavo meistriškai, dramatiškąją vokalo pusę atskleidamas forsuoju balsu. Tokiu pačiu būdu jis ispūdingai atliko herco dainą iš Giuseppe Verdi operos „Rigoletto“, pirmą kartą — lietuviškai, o publikai prašant kartoti — itališkai. Originalo kalba dainuojant, balsas ir muzika tobuliau skambėjo...

Kad dainininkų balsas — trapiusias ir galingiausias pasaulyje muzikos instrumentas, dažnai pagalvoji, klausydamasis

Irenos Milkevičiūtės dainavimo. Butterfly arija iš to paties pavadinimo Giacomo Puccini operos šiame koncerte buvo tobulai atlikta. Nepaprastai „skaidrios“ viršūnės, balso registrų spalvingumas ir išraiškos lygis atspindėjo Milkevičiūtės balse, kaip veidrodyje, visus tos operos veikėjos jausmus ir išgyvenimus. Šiame koncerte dainininkės balsas, kaip kolegų sakytų, buvo ypač „geros formos“, tad greta puikios vokalines technikas, su choru atlikta, Vytautui Viržoniui diriguojant, ištrauka iš Vincenzo Bellini operos „Norma“ susilaukė nemažesnio pasisekimo.

Nebe pirmą kartą Lietuvy operai talkininkauti į Čikagą atvyksta ir baritonas Arvydas Markauskas. Malonaus, lyg aksominio tembro balsas, muzikaliai suvokta Erdvilio arijos (iš Amilcare Ponchielli operos „I Lituani“) forma paliko gerą ispūdį; išeivijos pamėgtas solistas buvo labai šiltai priimtas. Teisybės dėlei, tik mažytę pastabėlę reiktų pasakyti: dar yra likęs vienas kitas tarties netikslumas, kaip, pavyzdžiui, žodyje *Dieve*, o ne *Dėve*. Tačiau tai iš tiesų tik smulkmena, palyginus su brandumu, kurį vokaliniu požiūriu jau yra pasiekęs Arvydas Markauskas.

Balsių ir priebalsių ištirimais, kvėpavimas — ašis, apie kurią sukasi visos vokalo lavinimo mokyklos. Prie to pridurkime skirtingų kalbų įvairius tarties skirtumus... taigi daug ko vokalistui tenka mokytis. Pirmasis ispūdis, klausantis Liudo Norvaišo atliekamos arijos iš Giuseppe Verdi operos „Ernani“, krypo į balsą — puiki medžiaga, skambios žemos, bosinės stygos, spalvingi kiti registrai, platus diapazonas. Solistas yra nebe naujokas, atliekant klasikinį operinį repertuarą. Tuo labiau ateityje vertėtų atkreipti dėmesį į itališką tartį, kad ji neskambėtų „lietuviškai“, o taip pat — sutvarkyti tuos slytelėjimus iš balsės į balse (nereikalingus glissando), kad jie būtų teisingi bet kuria kalba dainuojant. Turint tokį balsą — tikrą Dievo dovaną, stažuotė Italijoje būtų labai pageidautina.

Vytauto Juozapaičio balsą pavadinčiam giminingų spalvinių spektro baritonu. Vincenzo Bellini operos „I Puritani“ ištrauka buvo padainuota išraiškingai, su akivaizdžiu artistiniu pasitikėjimu. O koncerto pabaigoje skambėjusi Udrio daina iš Vytauto Klovos „Pilėnų“ buvo audringu plojimu palydėta ir dėl gero atlikimo, ir dėl pačios muzikos. Gal atsiras, kas išgvildens, kodėl Udrio daina tapo tokia populiari; ar pasakys, kur glūdi kitos Vytauto Klovos ištraukos iš operos — svečių pasveikinimo choro — pasisekimo paslaptis. Žmonės plojo

atsistoję.

Iki recenzijos pabaigos dar liko keletą dalykų paminėti. Sovietiniu kultūros laikotarpiu Lietuvoje susiformavo savotiškas „masinės dainos“ žanras — kažkoks vidurys tarp lengvosios, proginės ir vokalines kamerinės muzikos. Šios rūšies kūrybą atlikdavo vokalo mokslus baigę dainininkai, pagal intelektą ir polinkius galį padaryti puikią karjerą arba kaip operetės žanro artistai, arba kaip klasikinės kamerinės kūrybos atlikėjai. (Abiejose srityse Lietuvoje trūksta gerų solistų.) Minėto pobūdžio muzikos pavyzdį turėjome progos išgirsti. Turiu galvoj Genovaitės Bigenytės ir Edmundo Kuodžio duetu padainuotą Vytauto Juozapaičio „Vingiuoja pilkas kelias“. Ir ši muzika audringais plojimais buvo palydėta.

Koncerte taip pat dalyvavo čikagiškiai lietuviai. Sėkmingai smuikavo Linda Veleckytė, o jai fortepijonu akompanavo Alvydas Vasaitis. Buvo atliktos dvi impresionistinės nuotakos Vytauto Klovos „Pjesės“ ir temperamentingo ispanų šokio „Zapateado“ pagrindu sukurta Pablo de Sarasate muzika. Pastarosios ypač meniškai pasirodė fortepijono partijos atlikimas. Taip pat neblogai sudėtinga chorinį Carl Orff'o sceninės kantatos tekstą įveikė Lietuvos operos choras (dirigavo Alvydas Vasaitis; solo, greta Lijanos Kopūstaitės, dainavo Vaclovas Momkus).

Visiems koncerte dalyvavusiems akompanavoj Ričardas Sokas, itin aukšto profesinio ir meninio lygio pianistas.

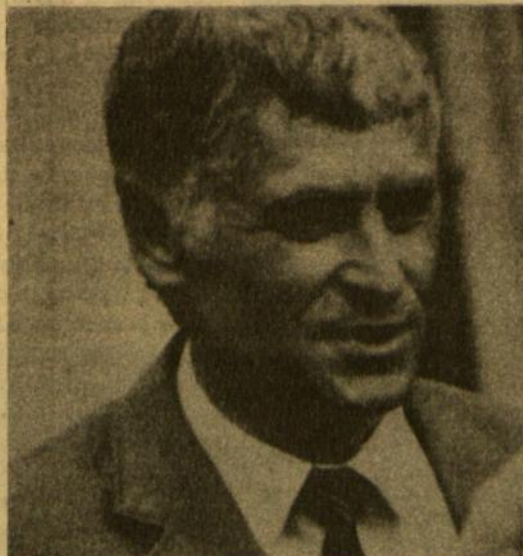
Laiškai redakcijai

Raimundas Katilius
ten nesmuikavo

Dalia Kučėnienė balandžio 23 dienos *Draugo* kultūriniame priedė rašo: „Jei 1992 metais smuikininkas Raimundas Katilius užkariavo publiką New York'e, *Carnegie Hall*...“ (mano pabraukta — P.P.). Carnegie Hall yra prestižinė, viena iš pasaulio garsūs simfoniniai orkestrai, solistai ir instrumentalistai. Smuikininkas Raimundas Katilius toje salėje koncertuoti laimės dar neturėjo. Jis savo koncertą 1992 m. kovo 8 d. New York'e atliko ne Carnegie Hall, bet Weill Recital Hall, talpinančioje tik 268 klausytojus. Ta salė yra šalia Carnegie Hall, kuri prieš keletą metų vadinosi Carnegie Recital Hall.

P. Palys
Richmond Hill, New York

Robertas Keturakis

ATVERTOS DURYS

Visą laiką tave atkaklioji gyvybė apgaubė: šešėliuoti miškai jų viršūnėse paukščių lizdai ugniažolės žiedas už tave atviresnis dangau ir malda: atsiskleisk! nuolankumas aptemęs keistai

Apskritimą brėš žvilgsnis ir įkalins tave vidury nesikeitę atstumai palengva prijaukins prie ribų ir įteisins ne tai ko nėra o tai ko neturi greta sielos erdvių ir buvimo dausų atlapų

Tartum stabligės apimtas neapėpsi tos dovanos kurią pažeria laikas ir sunėša kregždės krantuos upės nešančios debesis; vien tėkmė o salos nė vienos išstovėk vidury kol kažkas pastebės ir galop išvaduos

Tai ne laiko pelėšiai nes gyvybės laikas švarus sutalpinti į ženklus maištauti pavidalai dris Atkakliosios gyvybės išsaugotas broli esi nemarus tik išmoki aplenkt paslaugiai atvertas duris

RUGPJŪTIS

Vienišėja rugpjūtis: tylu pašelmeny kur lyg vynuogių kekės išdžiūvę tušti kregždžių lizdai gandro lengvas šešėlis ražienomis slysta Meni žemyn smengančius debesis ir tai ką praradai

Rugsėjo papėdėj rasa lyg nukritę žvaigždynai ir liūtis nugalintas titnagas blizga prie tako blausiau Vienišėja rugpjūtis netekdamas vyšnių spalvos ir nežino ką praranda grūdai iš delno iškritę kas sau

Sargybon išplaukia žuvis į gruoblėtą upės paviršių kur lietaus ilgi pirštai įklimpsta užtamsintuos duburiuos Vienišėja rugpjūtis iškritęs iš jaukios Zodiako irštvos sudūžta prie veido pakeltas vanduo kol gėriuos

Atspindžiais kur voratinkliai greitai ilgėja kol virsta linijom sniego tamsiom Vienišėja rugpjūtis ir šiurkštėja vakaro vėjas vyro veidu ugninėm gaisų kasom

REGĖJIMAS

Neklauski: kas svarbiau — tos salos kalvų, tamsuojančios sniegų laukuos, ar debesų švininis karnavalas, kur nė žvaigždėlės neižvelgt blankios?

Aš nežinau, kas būtiniau, ką saugot dabar turi kaip gyvastį, kaip tą regėjimą, kur Viešpatis užaugo su dykumoj paklydusią kartą.

Aš nieko nepatarsiu, nors dar tankiai išpėju, ką negero padarei. Atrodo, teks iš naujo Tau gyventi net ir tada, kai skelbs, jog jau mirei.

TYLOS SOSTAS

Kaip rankos tie šešėliai tiesiasi... Ir trokštu visagalybės... Viešpatie, nebausk už tai... Yra švari tyla, yra tylos tos sostas giliai vandenyse arba kalnuos aukštai.

Ištremk į tylą tą: alsavimas apkelto, buvimas skeryčiojasi paikai... Nes tai, ko aš geidžiu, neturi vardo, ir Tu man niekad jo nepasakai —

ŽALTUVYKSLĖ

Tai laikas, kai dangus užmiršta žemę: šviesa jo smelkiasi aukštyn, ir spindesys nei sidabrinio veidrodžio, blausus ir liūdnas, nežilpina akių. Atsiskiria dvi gelmės — dangaus ir žemės — būti savimi.

Gyvi žiedai jurginų pasunkėja tarytum padaryti iš tirštos miglos, ir dvelksmas jų kaip maudulys, kaip nerimas ar kaip baugštus laukimas: kažkas ištiks, o tu nepasiruošęs...

Tu naktį prieini prie lango ir bandai išvaizduot kaip gilumoj juodoj keliauja Orionas į vyzdžių lauką, kaip galop išvelgsi jo skydą, papuoštą šešiom žvaigždėm.

Lėtam aušros plūsmė nenoriai merkias žvaigždės.

Patikrini žodžius: kol kas bespalviai, besvoriai jie, jų bejėgystė gąsdina ir priverčia nutilt. Tačiau gerai žinai, jog vieną vakarą užplūs atsiminimai ir viską atgaivins — net tuos, kurių nėra.

Mažėja klevo lapas, pažymėtas šalnos dantim. Lengvai mes išsiskirsim. Štai vėjas užpučia žvakes, bet liepsną neušosi atmintį — tai būsima žaltvykslė tam dangui, kurisai užmiršo žemę.

IEVA

Kaip žydinti ieva Jiesios pakrantėj. kada šešėlis melsvas išsigaubs virš šilto debesio ir spalvos ims sruventi iki tavęs, saulėlydžio dangau;

kaip baltuma trapi — iš porceliano arba iš sausledžio, apkibusio sniegais, jau laikos ne šakų, o erdvėje skledena, kol žvaigždėmis pavirsti įsigeis;

kaip iš gaisų bedugnės nulašėjęs auksinis atspalvis viršūnėje spindės nežemiškai, kad net apmirs užėmęs amą vėjas, kol šitas spindesys mums pasaką žadės;

kaip sapnas žydinti ieva: bijai pabusti, bijai paliest ir vien graudus geidi išnykti ten, kur šviečia ir užpusto tą žemę juodąją sapnų žiedai balti!

KLAIDA

Negaileki savęs, jei niekam tavęs negaila. Tik vienas žinojimas lai neapleidžia — svarbus: jei rūstybės akimirka iš savęs išvarysi meilę, pasaulį tau vietos nebus!

Tada begalybė išnyksta, jaunystė žavėjus, ir pasilieka tik asmenys ir tu lyg iš bokšto krintas ant plieninio jų spindesio, kol kraujas karštai pasiliejęs toykstels, priminęs lemtingas klaidos minutes.

ŠVIEČIANTIS LIKIMAS

Alyvų žydinčių dvelkimas iki stogo apšėmė namą. Praviruos languos atsispindi mėnulis, vasarai sunokęs. Naktis karštai nelyg šuva lekuos.

Pasaulis visas po sparneliais drugio — toks pat besvoris su aksominė skraiste — iš mėnesienos ir dulkelių rugio. Kaip greitai jūs užmirštate mane...

Neūkia traukiniai. Ir laikrodžiai nebėga. Kaštonų žvakėm apšviesta, Skledena peteliškė lyg kasnelis sniego. Viršūnė išsipildymų. Graži sapnų vieta.

Pradingo laikas. Tik tamsus dvelkimas erdvės, kurioj meni drugius, plevenančius ir šviečiantį likimą — kokie jie graudūs ir kokie vieni!

PEIZAŽAS

Kapinaitės. Mėnuo nuskeltas. Tuščias suolas. Vėlių — nė vienos. Ir žingsniuoją kupron susimetę kartos iš pasaulio šio — į anuos.

Po koncerto balandžio 24 dieną Jaunimo centre, Čikagoje: Vytautas Viržonis, Linda Veleckytė, Liudas Norvaišas, Vitalija Šiškaitė, Vytautas Juozapaitis, Irena Milkevičiūtė,

Vaclovas Noreika, Genovaitė Bigenytė, Arvydas Markauskas, Lijana Kopūstaitė, Ričardas Sokas ir Alvydas Vasaitis. Jono Tamulaičio nuotrauka

Vlado Jakubėno jubiliejus jau čia pat

EDVARDAS ŠULAITIS

Kompozitorius Vladas Jakubėnas šių metų gegužės 15 dieną būtų šventęs 90-ąjį gimtadienį. Tačiau jo jau ilgokai neturime gyvųjų tarpe, nes šis žymusis kompozitorius, pedagogas, muzikos kritikas, pianistas, solistų bei chorų akompaniatorius, iškeliavo amžinybėn 1976 m. gruodžio 13 d. Čikagoje.

Vlado Jakubėno kūriniai buvo populiarūs prieškarinėje Lietuvoje, jie plačiai buvo dainuojami ir grojami pokario metais Vokietijoje ar kitoje kurioje nors valstybėje, kur tik buvo nutūpę kiek daugiau lietuvių. O visai neseniai jis vėl buvo grąžintas į savo gimtinę Lietuvą, nes jo kūrinius atlikti, kaip pabėgėlio nuo komunistų okupantų, sovietiniais metais ten buvo uždrausta.

Ryšium su Vlado Jakubėno jubiliejumi didžiausias sukaktuvinis koncertas įvyks gegužės 9 dieną Vilniaus Filharmonijos koncertų salėje, kur bus atliktos Jakubėno Pirmoji ir Antroji simfonijos, kantata „Mano pasaulis“. Šiuos kūrinius atliks Nacionalinės filharmonijos simfoninis orkestras (dirigentas Juozas Domarkas) ir Kauno valstybinis choras (dirigentas Petras Bingelis).

Gegužės 10 dieną Muzikos akademijoje bus mokslinė konferencija tema „Vladas Jakubėnas ir jo veiklos aplinka“. Čia anešimus ruošiasi skaityti: Jon. Bruveris, Danutė Petrauskaitė, Ona Narbutienė, Jūratė Burokaitė. Danutė Petrauskaitė yra gerai pažįstama ir čikagiečiams, nes ji iš Klaipešos buvo atvykusi į Čikagą ir čia rinko medžiagą Žilevičiaus-Kreivėno muzikologijos archyve. Be to, čia vyks Akademijos studentų koncertas.

Šios sukakties proga šiemet turėtų Lietuvoje pasirodyti dvi knygos apie Vladą Jakubėną. Viena iš jų — Loretos Venclauskienės „Vladas Jakubėnas“, o kita Aniceto Armino ir Irenos Skomskienės suredaguota apžvalginė bendraautorinė knyga.

Čikagoje šios sukakties proga rengiamas minėjimas-koncertas kompozitoriaus gimimo dieną — gegužės 15-ąją. Tą sekmadienį 3 val. p.p. Balzeko Lietuvių kultū-

Vladas Jakubėnas (1904–1976)

Vytauto Maželio nuotrauka

ros muziejuje paskaitą apie šį žymųjį muziką skaitys muzikas Algis Šimkus (iš Floridos). Meninė daly pasirodys solistai: Algirdas Brazis, Dana Stankaitytė, Lijana Kopūstaitė, Jonas Vaznelis, Dalia Eidukaitė-Fanelli, Algimantas Barniškis. Pirmieji keturi yra buvę artimi kompozitoriaus Jakubėno draugai, su kuriais ilgoką laiką kompozitoriui yra tekę bendrauti. Taip pat čia pasirodys ir mišrus vokalinių kvartetų, profesorius Aniceto Armino (iš Vilniaus) specialiai paruoštas kamerinis choras ir pianistas Manigirdas Motekaitis.

Ši rudenį yra numatyta surengti kiek didesnės apimties kompozitoriaus Vlado Jakubėno kūrybių koncertą.

Prie šių įvykių dar reikėtų pa-

minėti ir žymios Lietuvos pianistės Aldonos Dvarionaitės koncertą New York'e gegužės 25 dieną, kur ji skambins ir Vlado Jakubėno kūrinius. Jos koncerte taip pat skambės M. K. Čiurlionio, Balio Dvariono ir Chopin'o muzika. Yra galimybė, kad pianistė dalyvaus ir Vlado Jakubėno minėjimo programoje Čikagoje.

Taip pat čia norėtųsi užsiminti vieną iš svarbiausių renginių, kuris dar turėtų įvykti šią žiemą. Tai Vlado Jakubėno baleto „Vaivos juosta“ pastatymas Lietuvos operos ir baleto teatre Vilniuje.

Pernai metų pavaras buvo susitarta su kompozitorium Jurgiu Juozapaitiu, kad jis šio baleto muziką paruoštu pastatymui. Neseniai gautame laiške kompozitorius Juozapaitis rašo:

„Pagaliau galiu parašyti, kad darbas baigtas. Partitūra turi 400 puslapių, tai bus trijų veiksmų (kiekvienas veiksmas truks apie 45-50 minučių) baletas. Aš esu nusiteikęs optimistiškai, nes jau pradėjo tirpti nepasitikėjimo le-

das, o premjera turėtų būti įvykis (beje, didelis ir sensacingas) mūsų kultūriname gyvenime. Aš apie tai pasakojau operos direktoriui J. Širvinskui, prof. V. Laurušui ir ne vienai įtakingai asmenybei. Dabar iš naujo baleto klavyro koncertmeisterė ruošiasi visą muziką atlikti Operos ir baleto teatro meno tarybai. Perklausa turėtų įvykti gegužės mėnesį. Čia turėtų paaiškėti apytikrė premjeros data ir kokias lėšas Lietuvos kultūros ministerija galėtų skirti baleto pastatymui. Prieš keletą dienų, Kultūros ministerijoje buvo svarstytas Jono Katakino (tai Lietuvos baleto artistas, dabartinis choreografas ir Vilniaus baleto mokyklos vadovas —E.S.) libretas baletui „Vaivos juosta“ [...] Taigi visas parengiamasis pagrindinis darbas prieš premjerą, manau, jau yra baigtas. Dabar belieka nekantriai laukti premjeros. O, mano nuomone, visai reali yra šių metų gruodžio mėnesio data“.

Jeigu pasitiktų kompozitoriaus Juozapaitio entuziastingu teigimu, Vlado Jakubėno baletą „Vaivos juosta“ turėtume išvysti dar šią žiemą Vilniuje. Ir jeigu ši premjera įvyktų, tai būtų pats didžiausias Vlado Jakubėno pagerbimas jo gimimo sukakties proga. Tik, aišku, mums gali prisieiti prisidėti prie pastatymo išlaidų padengimo, nes Lietuvos kultūros ministerija dabar nėra viena pajėgi finansuoti tokius didžiulius užsėjimus. Čia savo pinigines gali būti pakviesti atidaryti ir išeivijoje gyvenantieji lietuviai.

O dabar — iki susitikimų visuose kompozitoriaus Vlado Jakubėno 90-mečio minėjimuose.

P.S. Vilniuje veikiančios Vlado Jakubėno draugijos reikalų vedėja Irena Skomskienė praneša, kad gegužės 9 dieną Martyno Mažvydo bibliotekoje, Vilniuje, bus atidaryta kompozitorių Vladą Jakubėną ir jo kūrybą vaizduojanti paroda. Gegužės 14 dieną kompozitoriaus minėjimui Biržuose bus skirta visa diena, o gegužės 15 dieną Kaune bus minėjimo baigiamasis koncertas.

Šalia pernai Lietuvoje išleistų Vlado Jakubėno religinių giesmių knygelės, gegužės pradžioje iš spaudos turi pasirodyti kiti du Vlado Jakubėno kūrybos sąsiuviniai — pasaulietiškos muzikos kūryba: vienas 64 puslapių, kitas — 72. Reikia manyti, kad dalis tiražo pasieks ir Ameriką.

Hamilton'o „Aukuro“ pastatyti „Bernardos Albos namai“

SAULIUS ŠIMOLIŪNAS

Didžiulės baltos sienos, tamsūs baldai, sunkios kėdės, deganti žvakė pilnai apšviestoje scenoje... Tokiais simboliniais įvaizdžiais Hamilton, Ontario, teatro „Aukuro“ ilgametė režisierė Elena Dauguvietytė-Kudabienė pradeda ispano poeto ir dramaturgo Federico Garcia Lorca (1899–1936) tragišką pasakojimą apie seną našlę Doną Bernardą, kuri tironiškai valdė savo penkių neištekėjusių dukterų likimą Andaluzijoje. Daug kas mano, jog su šiuo savo paskutiniu vaidinimu Garcia Lorca pasuko iš poeto kelio į realistinę dramaturgiją. Tai nėra tiesa — jis visą laiką buvo ir liko dramatinio poeto.

Bernardos antras vyras mirė ir ji reikalauja 8-erių metų gedulo. Jos apsidėmas dėl statuso ir iškreiptas šeimos garbės supratimas veda prie savo penkių dukterų (tarp 20 ir 39 metų) tironiško pavergimo. Poničia, šeimos tarnaitė, neapkenčia Bernardos ir gaili merginų, tačiau, žinodama savo padėtį, tegali vykdyti Bernardos parėdymus. Palėpė yra uždaryta senelė Marija Josefa,

laikoma išprotėjusia. Rengiamos vedybos vyriausios dukters Augustijos su jaunesniu vyru Pepe el Romano (kurio scenoje nematome), bet jauniausia duklė Adela be galo įsimylėjusi Pepe ir prieštaraujanti iki neatsargumo. Jos sesuo Martirija irgi myli Pepe ir iš pavydo sukelia sąmyšį, kurio metu Bernarda sužino, jog Adela slapta susitikinėja su Pepe. Bernarda griebia šautuvą ir išbėga nušauti Pepe. Martirija tuomet pasako Adelai, jog Pepe buvo nužudytas, nors iš tikrųjų jis pabėgo. Adela nubėga į savo kambarį ir pasikaria. Galų gale Bernarda, norėdama išsaugoti šeimos garbę, suklautoja tiesą ir paskelbia, jog Adela mirė nesutęta.

Kaip anksčiau sakiau, fotografija poeto rankose yra daugiau negu tik paprastas atvaizdas. Žiūrovai suranda Bernardos Albos namuose ne vien tik realių pasaulį vietos ir laiko atžvilgiu, bet svarbiausią konfliktą žmonijos istorijoje tarp tvarkos ir laisvės, tarp taisyklių, įstatymų ir asmeniškos laisvės. Tai yra ieškojimas utopinio pasaulio, nebūtinai netikro, kur Adela

Edmundas Arbas

Galaktikos sodas
Popierius, mišri technika, 19 x 28

Architektas Edmundas Arbas-Arbačiauskas

(Atkelta iš 2 psl.)

cionalinės architektūros ženklų ir Kalifornijos gyvenamuosius namus, turinčius būdingų organiškosios architektūros bruožų, lietuvių išeivijai skirtus pastatus, kuriuose kartais nostalgikai naudojami tautinės architektūros elementai ir ornamentika, surenkamus ekonomiškų pastatus, kuriuose dominuoja technologija, monumentus ir paminklus, kur nevaržo užsakovo poreikiai, kūrybiškai parenkamos plastinės raiškos priemonės.

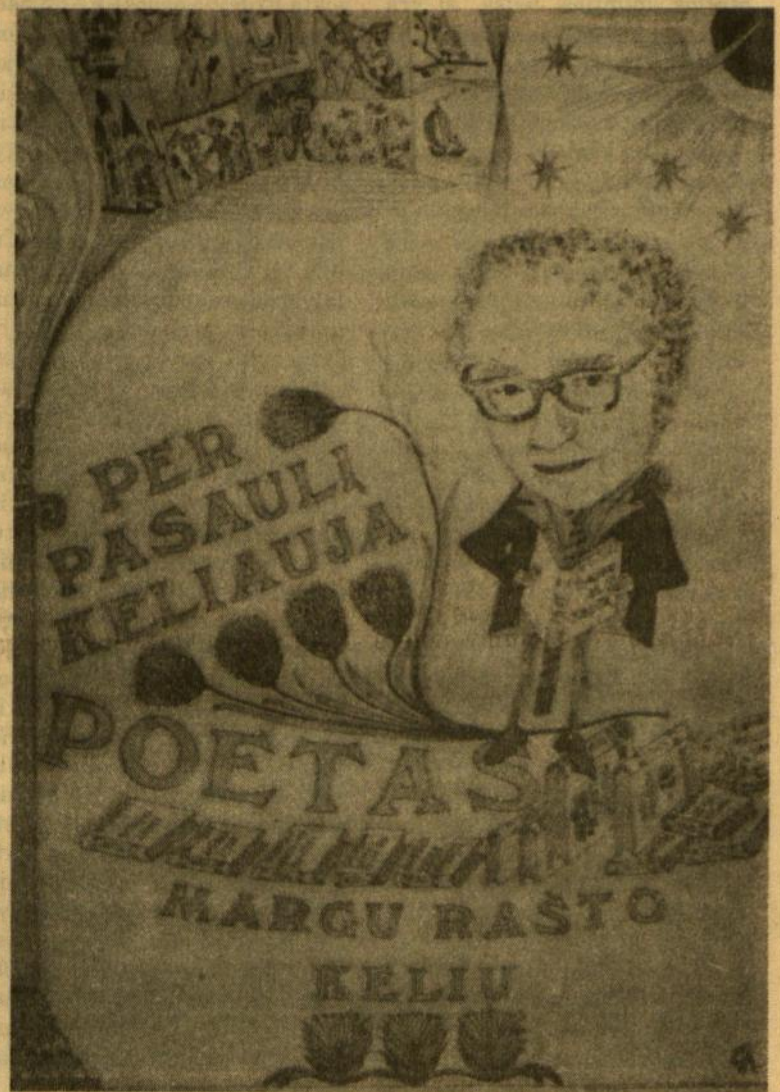
Rašydami apie Edmundo Arbo architektūrinę veiklą, mes atskleidžiame tik vieną šio stebėtinai energingo žmogaus kūrybinio darbo gilią, o Arbas yra ne tik talentingas architektas, jis rašo straipsnius į profesinę ir, žinoma, lietuvių išeivijos spaudą, skaito paskaitas apie architektūrą ir dailę savo tautiečiams, taip pat Amerikos architektų instituto (AIA) seminaruose, dirba organizacinę darbą PLIAS/ALIAS ir... piešia.

Pats architektas savo kūrybą dailės srityje vadina „laisvalaikio meno darbais“. Gal tai ir tiesa, nes po įtempto dienos darbo firmoje, po sekinančių vakarų, praleistų prie konkursinių projektų, švelnus paprasto, kartais netgi naivaus grožio prisilietimas tarsi atgaivina sielą, grąžina jėgas.

Turbūt geriausiai Edmundo Arbo grafikos darbus charakterizavo poetas Bernardas Brazdžionis per parodos, surengtos Los Andžele 1986 metais, atidarymą: „... šypsni iššaukti, nuotaiką pataisyti, vienur pasigrožėti, kitur pasiskonėti, ar tik nebus buvusi Edmundo Arbo pati vyriausioji intencija, kuriant šias grafikas bei šaržus po sunkaus ir atsakingo architekto darbo atokvėpio metu. Nemanau, kad autorius būtų turėjęs kokių kitų iš anksto sau pasistatytų tikslų, kaip tik atokvėpi. Visuose darbuose — atokvėpis, atgaiva, užsimiršimas, nusišypsojimas.

neturėtų mirti ir iš viso nebūtų tokios padėties, privedusios prie jos mirties. Garcia Lorca kalbėjo apie tuos dalykus labai trumpai prieš fašizmas (Bernarda) nužudė jį po alyvos medžiais Viznare.

Elena Dauguvietytė Poničios rolėje ir Marija Kalvaitienė Bernardos Albos rolėje pasiekė teatro aukštumas. Jos puikiai atskleidė klasių skirtumą (ko, pavyzdžiui, pasigėdau garsiam britų pastatyme 1987 metais su Glenda Jackson ir Joan Plowright) ir sukurė nuostabias mizanscenas (ko ypač trūko Mario Camus filme). Jos atsakymas — patriotika nebėra šiandien tiek aktuali, ir ji norėjusi išbandyti savo jėgas sunkiame uždavinyje. Turiu pasakyti, jog užmojis baigėsi sėkmingai.

Edmundas Arbas. Per pasaulį keliauja poetas (poetas Bernardas Brazdžionis). Popierius, mišri technika, 28 x 19.

Grafikoje — išvyka į gamtą, pamatymas jos stebuklo — jos žiedas.

Šaržuose — draugiškas patalpinojimas per petį: draugui poetui, toli Vašingtone sėdinčiam prezidentui.

Menininkui tai padaryti valia — nes menas yra aukščiau visko, aukščiau draugysčių ir prezidentūrų.

Jeigu architektūros mokslą Arbas būtų baigęs Lietuvoje po pilkuoju, po rimtuojų Kauno ar Vilniaus dangumi, vargu ar turėtume tokį Arbą — su jo nuotai kinga grafika. Visą čia yra

padarius, už viską „kalta“ žydų Dunojaus grakščioji Viena, kur šalia architektūros (ar kartu su architektūra) Arbui teko lankytis ir dailiojo meno, piešimo studijas.

...gėlės ir gražuolės — vyraujanti Edmundo Arbo grafikos tematika. Gėlės — nuo lauko aguonų iki Santa Monikos „rojaus paukščių“ ir Vistos kaktusų, gražuolės — nuo dukterų iki žmonos ir kaimynių, nuo „kiauliškos šeimos“ iki „vestuvių idilijos“.

Ir visa tai atlikta su kūrybiniu polėkiu, su meile ir su geru skoniu. Su simpatišku tušo brūkšniu ir su spalvinga intonacija...

charakterį įvairiomis nuotakomis ir spalvomis.

Hamilton'o teatras aplankė Detroit'ą balandžio 16 dieną. Žmonių buvo nedaug. Tegul jie išgirsta, jog tai yra nepraleistinas spektaklis ir tegul šis teatras gastroliuoja per visas lietuviškas kolonijas. Prieš daug metų Lietuvoje H. Vancevičius pastatė „Bernardos Albos namus“. Spektaklis buvo gerai įvertintas ir susilaukė pasisekimo. Dabar ten reikalingas naujas to vaidinimo spektaklis, kuris turėtų Dauguvietytės Poničią ir Kalvaitienės Bernardą. Ir visa tai galėtų tapti nuostabi filmu. Gi mano vaizduotėje ir atmintyje visus iki šiol matytus „Bernardos Albos namų“ pastatymus ištrnytė hamiltoniečių triumfas. Garbė Garcia Lorca, Dauguvietytei, Kalvaitienei.

Dailininkas Stasys Eidrigevičius prie vieno iš savo darbų Lakeside Gallery studijoje, Lakeside, Michigan.

Vytauto Vepšto nuotrauka

Stasio Eidrigevičiaus kūriniai bus eksponuojami Čikagos kasmetinėje tarptautinėje meno parodoje (Chicago International Art Exposition 1994), kuri vyks Navy Pier patalpose (East End Complex), 600 East Grand Avenue, Chicago, Illinois 60611, nuo gegužės 12 iki gegužės 16 dienos. Šiais metais, švenčiant 15-ąją sukaktį nuo parodos įsteigimo, joje dalyvaus dailininkai iš galerijos iš 17 šalių.